

Öğretim İlke ve Yöntemleri

Editör: Şeref TAN

16. Baskı

Editör: Prof. Dr. Şeref TAN

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ

ISBN 978-605-318-548-2

DOI 10.14527/9786053185482

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Eylül 2007, Ankara

16. Baskı: Ağustos 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bu kitabın temel amacı; öğretmen adaylarımızın ve öğretmenlerimizin, öğretim ilke ve yöntemleriyle ilgili olarak öğretmenlik mesleğinin gereği birtakım temel bilgi ve becerilerini daha üst düzeylere çıkarmaktır. Kitap 10 ünite olarak düzenlenmiştir. Kitapta, öğretim ilke ve yöntemleriyle ilgili temel kavramlar, öğrenme ve öğretim ilkeleri, içeriğin seçimi ve düzenlenmesi, öğretim modelleri, öğrenme ve öğretim stratejileri, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretimin materyalle desteklenmesi, öğretimin planlanması, öğretim planları, öğrenme ve öğrenmede başarı ve sınıf-içi değerlendirme ve öğrenme değerlendirme etkileşimi konuları detaylı olarak ele alınmıştır.

Kitapta, örnek sınıf-içi uygulama etkinliklerine olabildiği kadar yer verilmiştir. Böylece okuyacağınız eser daha etkili bir ders kaynağı haline getirilmiştir. Kitabın öğrencilerimize kendilerini sınamaları ve sınavlara hazırlanmaları açısından daha da faydalı olması için, her ünite ile ilgili olarak KPSS’de çıkan sorulara örnekler, (ünitelerin çoğunda) çözümleriyle birlikte ünite sonlarında verilmektedir. Ayrıca, bu kitap öğretim ilke ve yöntemleri için bir KPSS el kitabı niteliğindedir.

Kitap alanında uzman olan yazarlar tarafından YÖK’ün “Öğretim İlke ve Yöntemleri” dersi için belirlediği kur tanımına uygun olarak hazırlanmıştır. Kitabın hazırlanmasında katkısı olan herkese ve kitabın basımında katkıları olan tüm Pegem Akademi Yayıncılık çalışanlarına çok teşekkür ederim.

Kitabın tüm öğretmen ve öğretmen adaylarımızın kendilerini geliştirmelerine katkıda bulunması dileğiyle...

Editör: Prof. Dr. Şeref TAN
ORCID No: 0000-0002-9892-3369

Ağustos, 2021

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Şeref TAN

- 1. Ünite: Öğretim İlke ve Yöntemleriyle İlgili Temel Kavramlar**
Prof. Dr. Bülent GÜVEN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8883-3028
- 2. Ünite: Öğretim Hedeflerinin Belirlenmesi**
Prof. Dr. Şeref TAN, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9892-3369
- 3. Ünite: Öğretim İçeriğinin Seçimi ve Düzenlenmesi**
Uzm. Fatma Nur KÖKSAL, Indiana Üniversitesi, ABD
- 4. Ünite: Öğrenme ve Öğretim İlkeleri**
Dr. Öğr. Üyesi Aynur PALA, Manisa Celal Bayar Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4889-7438
- 5. Ünite: Öğretim Kuram ve Modelleri**
Prof. Dr. Orhan AKINOĞLU, Marmara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5093-5045
- 6. Ünite: Öğretim Yöntem ve Teknikleri**
Dr. Öğr. Üyesi Gülnur ERCİYEŞ, İzmir Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9671-2632
- 7. Ünite: Öğretimin Materyallerle Desteklenmesi**
Prof. Dr. Şeref TAN, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9892-3369
- 8. Ünite: Öğretimin Planları**
Prof. Dr. Abdurrahman KILIÇ, Düzce Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2704-2951
- 9. Ünite: Öğrenme ve Öğrenmede Başarı**
Dr. Öğr. Üyesi Hale YETİM, Amasya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6919-3416
- 10. Ünite: Sınıf-içi Öğrenmelerin Değerlendirilmesi ve Öğrenme Değerlendirme Etkileşimi**
Dr. Öğr. Üyesi Hale YETİM, Amasya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6919-3416
Öğr. Gör. Dr. Gülşen ALTINTAŞ, Manisa Celal Bayar Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3394-5903

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	iii
Bölümler ve Yazarları	v
İçindekiler	vii

ÜNİTE 1 ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

(ss: 1-28)

Giriş	2
Eğitim	2
Informal Eğitim	4
Formal Eğitim	4
Örgün Eğitim	5
Yaygın Eğitim	5
Öğrenme, Öğretim ve Öğretme	6
Öğrenme	6
Öğretim ve Öğretme	7
Öğretimde İlke, Strateji, Yöntem, Teknik ve Araç-Gereç Kavramları	10
Öğretimde İlke	10
Strateji	11
Yöntem ve Teknik	11
Araç ve Gereç	12
Öğretim Hizmetinin Niteliğini Artıran Değişkenlerle İlgili Kavramlar	13
İpucu (İşaret ve Açıklamalar)	14
Pekiştirme	14
Katılım (Katılma)	15
Dönüt	16
Düzeltilme	16
Program Kavramı	17
Eğitim Programı	17
Öğretim Programı	18
Ders Programı	18
Örtük Program	19
Program Geliştirme ve Program Değerlendirme Kavramı	20
Özet	22
Ünite Soruları	23
KPSS Soru Örnekleri ve Çözümleri	24
Kaynakça	26

ÜNİTE 2

ÖĞRETİM HEDEFLERİNİN BELİRLENMESİ

(ss: 29-62)

Öğretim Hedefleri.....	30
Hedeflerin Aşamalı Sınıflandırılması	31
Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi	31
Duyuşsal Alan.....	41
Psiko-motor (Devinişsel) Alan	47
Aşamalı Sınıflamaya Uygun Hedef ve Davranış Yazılımı	51
Hedef Yazımında Dikkat Edilecek Bazı Hususlar.....	51
Davranış Yazımında Dikkat Edilecek Bazı Hususlar	54
Öğretim Hedeflerinden Etkin Olarak Faydalanma	55
Özet	56
Ünite Soruları	57
KPSS Soru Örnekleri ve Çözümleri	58
Kaynakça	60

ÜNİTE 3

ÖĞRETİM İÇERİĞİNİN SEÇİMİ VE DÜZENLENMESİ

(ss: 63-86)

Öğretim İçeriğinin Seçimi ve Düzenlenmesi	65
Disiplinler ve İçerik	66
Disiplinler ve Çekinceler	67
İçerik Seçimi	69
İçerik Seçimiyle İlgili Ölçütler (Ornstein ve Hunkins, 1998)	70
İçerik Seçerken Cevaplanması Gereken Sorular	72
İçerik Seçimi İçin Metotlar	72
Literatür Taraması Yapma	73
Konu Uzmanlarına Başvurma	73
İçeriğin Sorumlular Tarafından Belirlenmesi	74
İhtiyaç Analizi Yapma	75
İçeriğin Düzenlenmesi	75
İçerik Düzenlenirken Dikkat Edilecek Hususlar	76
İçerikte Kapsam.....	77
İçerikte Sıralama.....	78
İçerikte Devamlılık	79
İçerikte Denge	79
İçerik ve Öğretim Süreci	80
Özet.....	81
Ünite Soruları	83
KPSS Soru Örnekleri ve Çözümleri.....	84
Kaynakça.....	86

ÜNİTE 4

ÖĞRENME VE ÖĞRETİM İLKELERİ

(ss: 87-106)

Giriş	88
Konu Alan Bilgisi	88
Pedagojik Bilgi ve Beceriler	89
Öğretmen Deneyimi	89
Sağlıklı Öğretmen-Öğrenci Etkileşim ve İletişimi	89
Yüksek Beklenti	90
İşbirliği Ortamı	90
Hazır Bulunuşluk	91
Öğretim Etkinliklerini Öğrenci İlgilerine Dayandırma	91
Motivasyon	92
Dersin Hedeflerinden Haberdar Etme	92
Aktif Katılım	93
Öğrenci Sorumluluğu	93
Anamlı Materyal	94
Dönüt	94
Ekonomiklik	95
Fazla Duyu Organına Hitap Etme	95
Zengin Konu İçeriği	96
Özel İletişimde Güvenlik	96
Teknolojinin Kullanımı	96
Anamlı Tekrar	97
İpuçları	97
Pekiştireçler	97
Aşamalılık	98
Mantık	99
Uygulama Fırsatları	99
Değerlendirme	100
Özet	102
Ünite Soruları	102
KPSS Soru Örnekleri ve Çözümleri	103
Kaynakça	105

ÜNİTE 5

ÖĞRETİM KURAM VE MODELLERİ

(ss: 107-144)

Giriş	109
Okulda Öğrenme Modeli (Carroll)	109
Yetenek	109
Öğretimden Yararlanma Yeteneği	110
Sabır/Sebat	110
Fırsat	110
Öğretimin Niteliği	110
Tam Öğrenme Modeli (Bloom)	110
Öğrenci Nitelikleri	111
Öğretim Hizmetlerinin Niteliği	112
Öğrenme Ürünleri	114
Tam Öğrenme Modelinin Uygulanışı	114

Öğretim Durumları Modeli (Gagne)	115
Çoklu Zekâ Kuramı (Gardner)	117
Çoklu Zekâ Kuramı Hangi Temellere Dayanır?.....	118
Çoklu Zekâlar ve Öğrenme Yolları	119
Sözel-Dilsel Zekâ	119
Mantıksal-Matematiksel Zekâ	119
Görsel-Mekânsal-Uzamsal Zekâ	119
Bedensel-Kinestetik Zekâ	120
Müziksel-Ritmik Zekâ	120
Sosyal-Kişilerarası Zekâ	120
Kişisel-Öze Dönük Zekâ	120
Doğa Zekâsı	120
Derstleri Çoklu Zekâ Kuramına Göre Planlarken Dikkat Edilmesi Gereken Temel Noktalar	121
Çoklu Zekâyı Sınıfta Uygulama ve Modeller	121
Önerilen Çoklu Zekâ Uygulama Aşamaları	122
Çoklu Zekâ Kuramının Avantajları.....	122
Çoklu Zekâ Kuramının Sınırlılıkları.....	123
Çoklu Zekâ Kuramında Ölçme ve Değerlendirme	123
Yapılandırmacılık (Piaget, Vygotsky)	124
Beyin Temelli Öğrenme (Caine and Caine)	129
Beyne Dayalı Öğrenmenin 12 Temel İlkesi	130
Probleme Dayalı Öğrenme (Dewey)	131
Probleme Dayalı Öğrenmenin Temel Adımları.....	132
İşbirlikli Öğrenme (Vygotsky).....	135
İşbirliği İçin Gerekli Şartlar.....	135
İşbirliğine Dayalı Öğretim Teknikleri.....	136
Özet.....	139
Ünite Soruları	141
KPSS Soru Örnekleri ve Çözümleri.....	142
Kaynakça.....	144

ÜNİTE 6

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

(ss: 145-220)

Giriş	147
Öğretimde Strateji, Yöntem ve Teknik İlişkisi	148
Öğretim Stratejileri.....	149
Sunuş Yolu ile Öğretim Stratejisi	149
Buluş Yolu ile Öğretim Stratejisi	152
Araştırma-İnceleme Yolu ile Öğretim Stratejisi.....	154
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	157
Yöntem Seçimini Etkileyen Faktörler.....	157
Öğretim Yöntemleri	158
Anlatım Yöntemi	159
Etkileşimli Anlatım	159
Tartışma	161
Sempozyum	163
Panel	163
Zıt Panel	163
Münazara	163
Forum	164
Seminer	164
Örnek Olay İncelemesi	165
Problem Çözme.....	167

Proje Temelli Öğretim.....	170
İşbirliğine Dayalı Öğrenme.....	171
Gösterip Yaptırma.....	175
Karşılıklı Öğretim.....	176
Grupla Öğretim Yöntem ve Teknikleri.....	181
Soru Cevap.....	181
Rol Oynama.....	186
Drama Yöntemi.....	188
Yaratıcı Drama.....	190
Benzetim Tekniği (Simülasyon).....	191
Beyin Fırtınası.....	193
Mikro Öğretim Yöntemi.....	194
Altı Şapkalı Düşünme.....	195
Deney.....	197
Bireysel Öğretim Teknikleri.....	198
Bireyselleştirilmiş Öğretim.....	198
Programlı Öğretim.....	199
Bilgisayar Destekli Öğretim.....	200
Sınıf Dışı Öğretim Teknikleri.....	201
Gözlem Gezisi.....	201
Görüşme.....	202
Sergi.....	203
Nitelikli Öğretmen.....	204
Özet.....	210
Ünite Soruları.....	212
KPSS Soru Örnekleri ve Çözümleri.....	214
Kaynakça.....	219

ÜNİTE 7

ÖĞRETİMİN MATERYALLERLE DESTEKLENMESİ

(ss: 221-258)

Öğretimin Materyalle Desteklenmesi.....	222
Öğretimde Araç Gereç Kullanımının Sağlayacağı Faydalar.....	227
Öğretim Sürecinde Kullanılabilecek Temel Materyaller.....	228
Ders Kitabı.....	229
Ünite Dergileri, Hikâye Kitapları.....	229
Gösterim Tahtaları.....	230
Öğretmen ve Öğrenci İşbirliğiyle Hazırlanan Basit Materyaller.....	232
Gruba Özgün ve Güncel Materyaller Hazırlama.....	234
Zihin Haritaları, Kavram Haritaları ve Bilgi Haritaları.....	235
Bulmacalar.....	237
Grafikler.....	243
Gerçek Nesne ve Modeller.....	243
Görsel İşitsel Araçlar.....	244
Video ve Televizyon.....	244
Bilgisayar ve Öğretimsel Yazılım Programları.....	244
Öğretim Kuram ve Modellerinde Materyal Kullanmanın Önemi.....	245
Öğretimin Etkililiğini Arttırmada Materyal Kullanımı.....	249
Özet.....	250
Ünite Soruları.....	251
KPSS Soru Örnekleri ve Çözümleri.....	252
Kaynakça.....	257

ÜNİTE 8

ÖĞRETİMİN PLANLARI

(ss: 259-301)

Öğretimi Planlamanın Gereği ve Önemi.....	260
Planlama	261
Plan Hazırlamada Yapılacak İşlemler	262
Öğretmenin Kendini Geliştirmesi	262
Çevreyi Tanıma	263
Yöntem/Teknikleri Belirleme.....	263
Araç Gereç Hazırlama	264
İş Takvimi ve Yıllık Çalışma Planı	265
Yıllık Plan.....	266
Günlük (Ders) Planı Hazırlama.....	268
Gezi-Gözlem Planı	272
Deney Planı	272
Özet.....	273
Ünite Soruları	274
KPSS Soru Örnekleri ve Çözümleri.....	276
Ekler (Plan Örnekleri).....	278
Kaynakça.....	296

ÜNİTE 9

ÖĞRENME VE ÖĞRENMEDE BAŞARI

(ss: 303-348)

Öğrenme	304
Öğrenme Tanımı	304
Öğrenmenin Bilişsel Tanımı	307
Öğrenmeyi Öğrenme	307
Etkili Öğrenme	309
Öğrenme Stilleri ile İlgili Genel Özellikler	312
Görsel/İşitsel/Kinestetik Öğrenme Stilleri	318
David Kolb'un Deneysel Öğrenme Teorisi ve Öğrenme Stilleri Modeli	321
Öğrenmede Başarı	329
Akademik Başarı ve Akademik Başarının Üç Sırrı	329
Açık Öğrenme Hedefleri ve Kriterleri	333
Motivasyon	336
Özet.....	339
Ünite Soruları	340
Kaynakça.....	344

ÜNİTE 10

SINIF-İÇİ ÖĞRENMELEİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖĞRENME DEĞERLENDİRME ETKİLEŞİMİ

(ss: 349-393)

Program Geliştirme ve Aşamaları	352
Bilişsel Özelliklerin Değerlendirilmesi	354
Yazılı Yoklamalar	355
Sözlü Yoklamalar	356
Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımları.....	356
Biçimlendirici Değerlendirme	365
Duyuşsal Özelliklerin Değerlendirilmesi	377
Duyuşsal Beceri Nedir?	378
Duygusal Zekâ Modelleri	380
Duyuşsal Becerin Ölçülmesi Niçin Önemlidir?	382
Duyuşsal Değerlendirme	384
Duyuşsal Değerlendirme İçin Temel Kurallar	385
Duyuşsal Davranışlar ve Duyuşsal Değerlendirmeler İçin Araçlar	386
Özet.....	392
Ünite Soruları	393
Kaynakça.....	394

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Prof. Dr. Bülent GÜVEN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi

- ☞ Giriş
- ☞ Eğitim
 - ☐ İnfomal Eğitim
 - ☐ Formal Eğitim
 - Örgün Eğitim
 - Yaygın Eğitim
- ☞ Öğrenme, Öğretim ve Öğretme
- ☞ Öğretimde İlke, Strateji, Yöntem, Teknik ve Araç-Gereç Kavramları
 - ☐ Öğretimde İlke
 - ☐ Strateji
 - ☐ Yöntem ve Teknik
 - ☐ Araç ve Gereç
- ☞ Öğretim Hizmetinin Niteliğini Artıran Değişkenlerle İlgili Kavramlar
 - ☐ İpucu
 - ☐ Pekiştirme
 - ☐ Katılım
 - ☐ Dönüt
 - ☐ Düzeltme
- ☞ Program Kavramı
 - ☐ Eğitim Programı
 - ☐ Öğretim Programı
 - ☐ Ders Programı
 - ☐ Örtük Program
- ☞ Program Geliştirme ve Program Değerlendirme Kavramı
- ☞ Özet
- ☞ Ünite Soruları
- ☞ KPSS Soru Örnekleri ve Çözümleri
- ☞ Kaynakça

GİRİŞ

Eğitim sürecinde, bireylerin ve genç üyelerin içinde yaşadıkları topluma sağlıklı ve verimli bir biçimde uyum sağlamalarına yardımcı olmak amaçlanmaktadır. Bu uyumun sağlanabilmesi için ise öncelikle bireylerin yetenekleri belirlenir ve eğitim yardımıyla en üst düzeye kadar geliştirilmeye çalışılır. Bu işlemler gerçekleştirilirken eğitim sisteminin belirlenmiş olan amaçları rehber alınır ve bu doğrultuda bireylerin davranışlarının değiştirilmesi için gayret gösterilir.

Sürekli şekilde gelişen kültürel yapı ve değerlerin içerisinde bulunan genç üyeler, süreç içerisinde eğitimin de yardımıyla kültürel yapı ve değerlerine esneklik kazandırır. Bu yolla içinde buldukları koşullara daha kolay uyum sağlayarak, gelişime açık yeni yapılar ortaya koyarlar. Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere eğitim yalnızca bilgi, beceri ve davranış değişikliği sağlamakla kalmaz bunun ötesinde, toplumun devamlılığını ve gelişmesini destekleyecek değerlerin üretilmesini, mevcut yapının bozulmasını önlemek ve bu yapıları özdeşleştirmek gibi işlevleri de yerine getirir. Toplumun genç üyelerinin eğitim düzeyi, duygu ve fikirleri, ahlaki özellikleri geliştikçe, gelecek nesillere verilecek eğitim daha nitelikli duruma gelecek beraberinde toplumun kültürü de gelişecektir. Bundan sonraki başlıklarda toplumların ve bireylerin gelişiminde en etkili faktör olan eğitim ve ilgili diğer kavramlar tanıtılmaktadır.

EĞİTİM

Bireyde kendi yaşantıları yoluyla davranış değişikliği oluşturma süreci olarak tanımlanan eğitim kavramı, en genel anlamıyla bireyleri belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir ve bu süreçten geçen bireyin kişiliğinin olumlu yönde değişmesi beklenir. Varış (1996) kişiliğin yanı sıra kişinin amaçlarının, bilgilerinin, davranışlarının, tavırlarının ve ahlak ölçülerinin de eğitim süreciyle değiştiğini açıklayarak bu tanıma desteklemiştir.

Eğitim kavramına ilişkin literatürde çok sayıda uzmanın tanımı olduğu söylenebilir. Örneğin, Ertürk (1993), eğitim kavramını bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı ve istendik yönde değişme meydana getirme süreci olarak tanımlarken, Demirel (1999), bu süreçteki kasıtlı kültürelme ifadesine dikkat çeken benzer bir tanım yapmıştır. Gürkan (1999) da, eğitim kavramına ilişkin yaptığı tanımda bireyin içinde yaşadığı toplumda davranış biçimleri edindiği süreçler toplamının eğitim olarak adlandırılması gerektiğini vurgulamaktadır (Gürkan,2004). Yukarıda ifade edildiği üzere alanyazında yer alan çok sayıda tanımını incelemenin mümkün olduğu eğitim kavramının gerçekleştirilmiş olan tanımlarında dikkat çeken ortak hususlar ise;

- Eğitimin süreç olarak, zaman ve kapsam yönünden geniş ve çok yönlü olduğu,
- Süreç sonunda bireyin davranışlarında mutlaka gözlenebilir, ölçülebilir ve istenilir değişiklikler olmasının beklendiği,
- Davranış değişikliğinin bireyin yaşantıları sonucu meydana geldiği, yaşantının ise bireyin çevresiyle kurduğu etkileşimler sonucu bireyde kalan izler olduğu, şeklinde ifade edilebilir (Gürkan, 2004). Burada kalıcılık için bireyin geçirdiği yaşantının **kananılmış türde yaşantıya** dönüşmesi önemlidir. Aksi halde yalnızca **yaşanılmış yaşantı** olarak kalır ve unutulabilir.

İlkel toplumlardan günümüze eğitim sürecinde bireyler, önce aile içerisinde doğal ortamlarda örneğin, anne babanın çocuğuna temizliğin nasıl yapıldığını göstermesi ya da çocuğun bu işi izlemesi gibi etkileşim yoluyla, daha sonra ise, toplumsal sürecin bir parçası olarak ortaya çıkan okul sistemi ile desteklenmektedirler. Uygarlaşma ile toplumların sosyal yaşamlarını etkili bir biçimde sürdürebilmek için geliştirdiği kurumlardan biri olan ve eğitimin kurumsallaşmasını sağlayan okul sistemi, günümüzde önemli görevleri üstlenmiş durumdadır. Okulların bu sürece yaptıkları sistemli ve planlı katkılar, neredeyse eğitimin sunulduğu tek yer olarak algılanmalarına neden olmuştur. Oysa okul dışında bireyleri bir mesleğe hazırlamak, onların hayata uyumlarını kolaylaştırmak için açılmış başka kurumlar da vardır. Ayrıca, eğitim daha öncede belirtildiği üzere ailede, iş yerinde, asker ocağında, ibadethanede ve insanların oluşturduğu çeşitli gruplar içinde de gerçekleştirilir.

Eğitim, okul öncesinde, okul yaşamında ve sonrasında daha açık ve öz bir ifadeyle, yaşam boyu devam eden sürekli bir süreçtir. İnsanın yaşam boyu edindiği deneyimlerin tamamı bu sürecin kapsamı içerisinde yer alır. Birey bu süreçte ya kendi isteğiyle bulunur ya da toplum üyeleri tarafından kasıtlı kültürleme sürecine sokulur. Her toplum kendi kültürünün özelliklerini yeni kuşaklara aktarma isteğindedir. Toplumun, bireylerini kendi kültürünün istek ve beklentilerine uyacak biçimde etkilemesi ve değiştirmesine "kültürleme" denir (Fidan ve Erden, tarihsiz). Kültürleme, ailede, sokakta kısaca her yerde bilinçli ya da bilinç dışı kendiliğinden oluşan ve bireysel olan öğrenmeleri de kapsar. Kültürleme ile eğitim arasındaki fark, **kültürlemenin amaçlı olarak yapılan kısmının eğitimin kapsamında olmasıdır**. Bu özelliği nedeniyle eğitim kasıtlı kültürleme süreci olarak da tanımlanmaktadır. Kültürlemeyle karıştırılan bir başka kavram ise kültürleşmedir. **Kültürleşme** farklı kültürlerin karşılıklı etkileşime girmesiyle gerçekleşen kültür alış-verişidir. Kültürleşme süreci sonunda her iki toplum da yavaş ya da hızlı şekilde değişir birbirlerinin davranışlarını öğrenir. Örneğin aynı sokakta oturan çeşitli etnik toplulukların zamanla birbirini etkilemesi, birbirinden bazı davranışları alması, Avrupa birliğine üye ülkelerin kültürel etkileşime girmesi gibi.